

УДК 371.15

Валентина Бенера

РОЗВИТОК ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ЛЬВІВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ (1905–1917 рр.)

У рамках євроінтеграційних процесів актуалізується вивчення вітчизняного історичного досвіду, зокрема розвитку теорії та практики самостійної роботи студентів у навчальному процесі вищих закладів освіти досліджуваного періоду. Зазначимо, що потреби модернізації в нашій державі гуманістичної системи вищої освіти вимагають урахування прогресивних ідей світової та європейської думки, досягнень вітчизняної педагогічної теорії та практики досліджуваного періоду, екстракції цих досягнень і вдумливого використання отриманого історико-педагогічного досвіду. Джерельною базою для дослідження розвитку теорії та практики самостійної роботи студентів виступає віковий досвід академічних шкіл України. Історико-педагогічні аспекти становлення самостійної роботи студента, її наукової, теоретичної та практичної складових у стінах Львівського університету (одного з найстаріших у нашій країні) дасть змогу запозичити цінний позитивний досвід для використання у сучасних умовах модернізації вищої освіти.

Окремі аспекти львівської вищої педагогічної освіти висвітлені в наукових працях українських (М. Барна, В. Благий, Т. Завгородня, Б. Ступарик) і більшою мірою польських (Г. Барич, Б. Лучинська, Ч. Майорек, А. Мейсснер, Й. Мьонсо, В. Оконь, Й. Ходаковська, К. Шмидт) дослідників. Однак необхідно зазначити, що у наукових дослідженнях історико-педагогічний аспект самостійної роботи студентів у вищих закладах освіти досліджуваного періоду вченими цілісно не розглядався.

Питання розвитку теорії та практики самостійної роботи студентів у навчальному процесі Львівського університету в досліджуваній період потребує глибшого вивчення й аналізу. Цінною джерельною базою для такої характеристики є численні архівні документи, що збереглися у фондах Державного архіву Львівської області. Актуальність окресленої проблеми, важливість об'єктивного осмислення теоретичного і практичного досвіду минулого для розвитку сучасної вищої школи в Україні, відсутність ґрунтовних узагальнюючих історико-педагогічних досліджень у педагогічній теорії та практиці зумовили мету наукової публікації – розкрити особливості розвитку теорії та практики самостійної роботи студентів Львівського уні-

верситету в зазначений період. Відповідно до мети були визначені основні завдання: дослідити особливості розвитку самостійної роботи студентів у навчальному процесі університету; узагальнити провідні види самостійної наукової роботи студентів у позааудиторний час; проаналізувати засоби стимулювання самостійної роботи студентів у досліджуваній період.

Як свідчать наукові джерела, розвиток вищої школи на західноукраїнських землях відставав за багатьма показниками від інших регіонів Австро-Угорської імперії [2, с. 397]. Оскільки справи вищої школи на західноукраїнських землях належали до компетенції Відня, відзначимо про прийняття рішень другої загальної ректорської конференції, що проходила 21–22 травня 1912 р. у Відні. Було прийнято ряд стратегічних рішень щодо фінансування самостійної науково-дослідної роботи викладачів і студентів, нагородження керівників семінарів і просемінарів, професорів, що ведуть заняття в інститутах і лабораторіях (проводять конструктивні завдання з навушниками), також місцеві екскурсії тощо [1, с. 567; 15, арк. 1–2]. У прийнятій резолюції була відзначена цілеспрямована програма заходів щодо забезпечення обладнанням та устаткуванням навчальних установ для вдосконалення навчального процесу у вищих закладах, стимулювання конструктивних форм і методів навчання у вищій школі. Прийняті заходи, безперечно, визначали мету “як гарантовану свободу науки і навчання” для організації змістовної самостійної роботи студентів, сприяли вдосконаленню апробованих і пошуку нових прогресивних форм і методів самостійної роботи студентів [15, арк. 1].

Як свідчать архівні джерела за 1904–1917 рр. [3; 10; 13; 14; 15; 22], особливістю організації самостійної роботи студентів у навчальному процесі Львівського королівського університету імені Франца І (надалі – Львівському університеті) було знайомство студентів із навчальною програмою на рік, яка включала: чіткий розподіл навчальних дисциплін по факультетах за відповідним професорсько-викладацьким складом, визначалася кількість годин на кожен предмет, до семінарів (філософських, психологічних, педагогічних зокрема) визначалися теми для обговорення й основна література (джерела). У програмах викладу професорів (Program wkladow) визначалися дні для лекцій, семінарів із конкретних предметів, години занять і частина доби (ранок – вечір) тощо. Визначена наперед професором тематика семінарів сприяла своєчасному ознайомленню студентів із відповідними джерелами, виконанню самостійних завдань, підготовці рефератів, повідомлень тощо. Так, важливе місце займало опрацювання вибраних питань новітньої науково-педагогічної літератури. Ці опрацювання становили інтерпретації кількох позицій педагогічних праць XIX ст. неогуманістичної доби, підручників на під-

ставі гербартіанської концепції та розмаїтих німецьких і австрійських постгербартіанських дидактичних досліджень (В. Рейн, Т. Ціллер, О. Вільман, Ф. Шварц, О. Руле, П. Рудольф, Е. Шмідт, В. Шиллінг, Ф. Регенер та ін.) [5].

Логіко-системний аналіз навчальних програм викладів лекцій у Львівському університеті [14, 54 арк.] засвідчують, що на філософському факультеті викладання педагогіки здійснювалося єдиним блоком із філософією (І. Філософія і педагогіка), а психологія входила до філософських дисциплін. Так, на філософському факультеті університету на 1915/16 н. р. у викладі наук блок І. “Філософія і педагогіка” включав: філософські дисципліни – логіку, філософські завдання для початківців, філософський семінар, які викладав професор К. Твардовський; педагогічні – історію педагогіки і педагогічний семінар – приват-доцент Б. Маньковський; психологічні – психологію загальну та психологічний семінар упродовж тижня викладали професор Вартенберг і приват-доцент Вітвицький. У “Програмах викладу на літнє півріччя 1915/16 н. р.” [10, арк. 21–42] на теологічному факультеті “Педагогія християнська” планувалася по 2 год. у тиждень у викладанні професора др. І. Бартошевського у вівторок із 10–12 год. зранку, пропонувалися відповідні теми і література [10, арк. 23]. На філософському факультеті “Історія педагогіки” у викладанні д-ра Маньковського планувалася по 4 год. у тиждень (понеділок, вівторок, четвер, п’ятниця з 7–8 год. ввечері), Семінарії педагогічний – 2 год. у середу (з 6–8 год. ранку) [10, арк. 33] тощо. Отже, у програмах на 1916/17 н. р. педагогіка виділялася окремою дисципліною від філософії, що залишала взаємозв’язок із психологічними дисциплінами. Необхідно зазначити, що педагогіка у Львівському університеті через століття після запровадження перших навчальних курсів продовжувала зберігати непевний організаційний статус як академічна дисципліна. Для більшості науковців педагогіка залишалася однією з численних дисциплін філософського циклу, пов’язаною з вивченням етики, психології, історії культури і суспільної думки. Лише окремі викладачі філософського факультету сприймали педагогіку як окрему самодостатню науку про виховання і навчання людини.

Не припинялася педагогічна підготовка студентів Львівського університету на теологічному факультеті. Із 1885 р. зазначені навчальні дисципліни викладалися окремо українською і польською мовами. Серед українських викладачів педагогіки – Й. Делькевич та І. Бартошевський, а серед польських – М. Паливод і Б. Яновський [17, арк. 10]. До 1918 р. тут викладався навчальний курс педагогіки, окремі елементи педагогічних знань подавалися також на лекціях з катехитики і методики.

Слід зазначити, що самостійні твори студенти виконували і під час вивчення теоретичного курсу наук, тобто самостійна робота використовувалася

як метод навчання у навчальному процесі вищої школи. Так, у звіті про діяльність “Семінару для української філології” Львівського університету (1909 р.) знаходимо цікаві приклади студентських знахідок, що відображені в історико-літературних міркуваннях студентів [4,4 арк.]. Приват-доцент др. Колеса визначає найкращі історично-літературні твори Н. Гнатюка: а) фольклорні елементи у Шевченкових “Гайдамаках”; б) “Фольклористичні елементи у “совітових байках” у Руданського”; С. Томашевського – “Історичні драми М. Костомарова”, “Шевченкові “Гайдамаки” у світлі історії” [4, арк. 1]. Твори В. Литовської: а) “Причинки до історії народного шкільництва у Галичині”; б) “Шевченкові поезії і повісті”. М. Тершакович: а) “Фольклорні елементи в поезіях Федьковича”; б) “З життя і діяльності В. Шашкевича” [4, арк. 2]. А. Краліцький – “Мова творів І. Котляревського”; І. Ярноюкий – “О. Духнович і його діяльність”, В. Петрукевич – “Україна у польських письменників ХVVI ст.” [4, арк. 3]. Зауважимо, що аналіз збережених студентських опрацювань свідчить, що в кожному окремому випадку це був ретельний виклад власних суджень стосовно вибраної історико-педагогічної теми. Помітне також вдале спрямування науковими керівниками тематики запропонованих творів, у яких студенти могли висловити власні міркування стосовно видатних постатей свого народу. Зазначимо, що їх тематика не втратила актуальності та була б достатньо цікавою у викладі сучасних студентів вищих навчальних закладів України (див. табл. 1).

Таблиця 1

Викладання навчальних предметів на філософському факультеті Львівського університету на 1915/16 н. р. –1916/17 н. р.

Викладання навчальних предметів на 1915/16 н. р. [складено за 12–13]		
Навчальні предмети	Прізвище викладача	Кількість годин
І. Філософія і педагогіка		
Логіка		3 год.
Філософські завдання для початківців	Проф. др. К. Твардовський	1 год.
Філософський семінар		2 год.
Завдання im Messen der Reaktionzeit		1 год.
Історія педагогіки в Польщі від XVI віку (Fortsetzung)	Приват-доцент, др. Б. Маньковський	4 год.
Педагогічний семінар		2 год.
Психологія загальна (Sehen oder Formen)	Приват-доцент, др. Вітвицький	2 год.
Критичні нариси субстанції та причинові проблеми. Прагматизм і Інтуїтизм	Професор, др. Вартенберг	1 год.
Психологічний семінар		2 год.

Викладання навчальних предметів на 1916/17 н. р. [складено за 12–16]		
а) Філософія	Професор, др. К. Твардовський	1 год.
Філософський семінар: “Лекція і інтерпретація”		2 год.
Психологія		4 год.
Експериментальна психологія: “Дослідний зв’язок психології з мисленням”		1 год.
“Самостійні праці з галузі експериментальної психології”		4 год.
Етика	А. Ніколь	1 год.
б) Педагогіка і дидактика	Приват-доцент, др. Б. Маньковський	4 год.
Елементарна дидактика		
Педагогічний семінар		2 год.

Суттєвою складовою підготовки майбутніх фахівців була студентська практика у середніх навчальних закладах, про що свідчить переписка з Крайовою радою про представлення учасникам педагогічного семінару можливості бути присутніми на уроках у середній школі (1915 р.) [7, арк. 39]. Школи для проведення практики обирав керівник закладу в погодженні з адміністрацією Крайової шкільної ради у Львові. Як свідчать архівні джерела, Педагогічний Семінарій, заснований Б. Маньковським (1907 – 1921 рр.), посів особливе місце в історії розвитку львівської вищої педагогічної освіти. Педагогічну практику проходили студенти 4 курсу філософського факультету тих напрямів, які передбачали потребу учительської підготовки [7, арк. 39]. Обов’язкова програма педагогічної практики передбачала присутність на кількох шкільних уроках і проведення принаймні одного пробного уроку впродовж одного академічного семестру. Щороку студенти готували звіт із проходження педагогічної практики у середній школі відповідно до визначених вимог, які стосувалися інформації про школу, що була базою для практики, а також набутих дидактичних умінь. Студенти, які “найбільше вирізнялися своєю сумлінністю”, наприкінці півріччя могли розраховувати на так звану “ренумерацію” – фінансові виплати від Міністерства віровизнань і освіти. Керівник закладу відповідно готував щорічний науковий, дидактичний і фінансовий звіт, який подавав на розгляд ради філософського факультету [11, арк. 13, 17]. Отже, столітній досвід викладання лекційних курсів на початку ХХ ст. збагатився практичною складовою. Студенти одержали можливість самостійно здобувати педагогічний досвід, спираючись на глибокі теоретичні знання. Вперше студенти Львівського університету отримали змогу проходити практику в середніх навчальних закладах міста. Отже,

на початку ХХ ст. характерними особливостями і тенденціями є поглиблення змісту самостійної роботи й удосконалення видів самостійної роботи студентів у практичній складові професійної підготовки фахівців, впровадження у навчальний процес вищої школи практики (практика у школі, екскурсії, робота у театрі, музеї, архіві) тощо.

Необхідно зазначити цікаву тенденцію у забезпеченні умов для формування внутрішньої мотивації студентів до виконання самостійної роботи, яка не регулювалася нормативними документами для студентів університету, зокрема статутом, однак виконувалася ними за власним бажанням. Отже, у досліджуваній період самостійна наукова робота виступала інтегруючим компонентом професійної підготовки студента під час вивчення наук у вищій школі; за підготовкою самостійних наукових робіт із практичним застосуванням здійснювався контроль; вживалися заходи щодо заохочення до написання додаткових самостійних наукових праць студентами.

За результатами аналізу архівних матеріалів та наукових джерел слід відзначити питання діяльності університетської бібліотеки як структурного підрозділу Львівського університету [18], поповнення бібліотеки новою літературою й обміну книжковим фондом між університетами [8, 36 арк.]. Питання щодо потреб семінару і списку книг для його діяльності [6], використання фонду університетських публікацій (1912/17 н. р.) [3, 24 арк.] періодично розглядалися сенатом Львівського університету. Окремо слід сказати про збереження у бібліотеці старих книг іноземними мовами [16, арк. 14], про налагодження міжнародного взаємообміну книгами й обміну друкованими виданнями, зокрема зі Стокгольмським університетом [8, 36 арк.], Вітебською науковою археологічною комісією (20.12.1909–23.08.1910) [9, 11 арк.] тощо.

Слід відзначити наукові традиції університету щодо організації та проведення наукових конкурсів, які виступали стимулюючим фактором для самостійної роботи студентів. Це були конкурси різних товариств щодо надання матеріальної допомоги, призначення стипендій за результатами оголошених конкурсів. Так, 7 вересня 1905 р. був оголошений конкурс у Львівському університеті від народного інституту “Народний Дім” із терміном подання робіт до 30.11.1905 р. [20, арк. 5]. Отже, у зазначений період знаходять подальший розвиток традиції університетської освіти II пол. ХІХ ст. щодо організації наукових конкурсів студентських робіт на запропоновані теми (урядових, від товариств, приватних осіб), матеріальні та моральні заохочення переможців конкурсних самостійних наукових робіт як стимули до самостійної науково-дослідницької роботи студентів (стипендіальні фонди, іменні стипендії, допомоги, почесні відгуки професорів)

тощо. Особливо слід відзначити конкурси для студентів на отримання іменних стипендій, оскільки вони покращували матеріальне становище студентів, дозволяли їм записуватися на слухання додаткових навчальних курсів, брати участь у роботі семінарії тощо.

Так, у положенні до Конкурсу визначалися вимоги до претендентів (7/20 вересня 1905 р.). Наприклад, у §2 Положення зазначалося, що нагородженими цією стипендією можуть бути студенти, які вивчають юридичні, філологічні, медичні та технічні науки. Однак визначалися обов'язкові вимоги до кандидатури: а) бути родом із Галичини; б) дотримуватися російської народності та греко-католицького обряду; в) бути дійсно бідними; г) морально добре поводитися; д) у науках добре встигати. Було зазначено, що наділений цією стипендією користується нею до закінчення студій, а після закінчення ще два роки, якщо буде здавати випробування з метою досягнення майбутнього ступеня доктора і коли виявиться, що упродовж першого року претендент два таких випробування склав [20, арк. 7]. Щодо оголошеного конкурсу імені “Неназваного” (позиція № 4 у таблиці) була визначена мета – надання двох стипендій у сумі 300 крон щорічно (14/26 вересня 1905 року) [21, арк. 14]. Умови залишалися такими, як і в попередніх конкурсах. Однак, крім цього, з'являлася ще можливість брати участь у конкурсі докторантам, оскільки у правилах була зазначена самостійна наукова робота “для студентів філософських наук або кандидатів у докторанти для отримання наукового ступеня доктора наук”. Цікаво відзначити той факт, що і термін проведення був той же – до 30.11.1905 р. Особливістю оголошеного конкурсу було те, що наділений цією стипендією слухач філософії міг користуватися нею лише до закінчення філософських студій, тобто до IV року навчання. Для кандидата докторанта, що бажає отримати допомогу, при отриманні диплома потрібно було підтвердити про дійсно складені іспити. Однак зазначимо, що перевага при рівних умовах надавалася дворянам. Підписане положення було Головою Ради російського народного інституту “Народный дом” у Львові др. Делькевичем [20, арк. 14]. Як свідчить аналіз архівних матеріалів, у 1905/1906 н. р. у м. Львові були оголошені іменні конкурси для надання стипендіальної підтримки студентам Львівського університету, Львівської політехніки (див. табл. 2).

Серед них: конкурс імені Петра Целевича зі стипендією щорічно за умовами конкурсу (300 крон) [20, арк. 17–19]; конкурс імені Петра Віславського з стипендією 300 крон [20, арк. 29]; конкурс на стипендію імені Миколи Дебельського (200 крон) для слухачів університету мирських факультетів і для слухачів техніки до 2/15 березня 1906 р. [20, арк. 65] тощо.

Таблиця 2

Конкурси на надання іменних стипендій (1905–1916 рр.)

Конкурси наукових робіт на стипендіальну підтримку	Архівні документи (ф. 26)
1) Конкурс народного інституту “Народний Дім” (1905 р.)	[оп. 13, спр. 183, арк. 5]
2) Оголошення про конкурси на стипендію укр. товариств “Наукове товариство ім. Тараса Шевченка” (23.09.1903 р. –30.09.1904 р.)	[оп. 13, спр. 132, арк. 156]
3) Конкурс для надання стипендії імені Франца Йосифа I. (1849 – 1905 рр.)	[оп. 13, спр. 183, арк. 6-7]
4) Конкурс імені “Неназваного” з метою надання двох стипендій у сумі 300 крон щорічно (1905 р.)	[оп. 13, спр. 183, арк. 14]
5) Конкурс імені Петра Целевича і стипендією 1 раз у рік за умовами конкурсу (300 крон) (1905 р.)	[оп. 13, спр. 183, арк. 17-19]
6) Конкурс імені Петра Віславського з стипендією 300 крон (1905 р.)	[оп. 13, спр. 183, арк. 29]
7) Конкурс на стипендію імені Миколи Дебельського (200 крон) для слухачів університету мирських факультетів і для слухачів техніки до 2/15 березня 1906 р.	[оп. 13, спр. 183, арк. 65]
8) Оголошення про конкурси на наукові стипендії (20.05.1903 р. – 27.07.1906 р.)	[оп. 13, спр. 126, 112 арк.]
9) Про конкурси на стипендію (03.10.1906 р. – 20.09.1907 р.)	[оп. 13, спр. 212, 32 арк.]
10) Оголошення Крайового комітету, Крайової шкільної ради і благодійних фондів про конкурси на стипендію (27.10.1906 р. – 31.05.1907 р.)	[оп. 13, спр. 231, 46 арк.]
11) Оголошення про конкурси на отримання стипендії студентами (26.09.07 р. – 04.07.08 р.)	[оп. 13, спр. 281, 56 арк.]
12) Оголошення “Народного дому” про конкурси на стипендії (1900 – 1916 рр.).	[оп. 13, спр. 183, арк. 36]

Отже, за якісно виконану самостійну наукову роботу студент, крім моральних заохочень, міг здобути матеріальну винагороду у вигляді іменної стипендії, яка часто виплачувалася і до отримання наукового ступеня упродовж наступних двох років. Слід відзначити, що у досліджуваний період спостерігалися факти пожертвування стипендій студентами на користь інших [20; 21], що свідчить про високі моральні важелі поведінки молодих людей.

Необхідно зазначити, що матеріальною підтримкою і моральним стимулом для навчання загалом і для зацікавленості виконання самостійної роботи студентів у зазначений період були стипендіальні фонди, засновані провідними професорами, громадськими діячами,

оскільки умовами їх отримання було успішне навчання і самостійне виконання наукової роботи (див. табл. 3).

Таблиця 3

Стипендіальні фонди у м. Львів

Стипендіальні фонди	Архівні матеріали ф. 26
Справа про діяльність стипендіального фонду ім. Любина Михайла Боярського (1907–1917 рр.)	[оп. 13, спр. 300, 148 арк.]
Стипендіальний фонд ім. Наталії Ренеки	[оп. 13, спр. 949, 28 арк.]
Стипендіальний фонд ім. Володимира Маврихила Кобата	[оп. 13, спр. 950, 25 арк.]
Стипендіальний фонд ім. Крич Елеонори	[оп. 13, спр. 952.]
Стипендіальний фонд ім. доктора Боярського Любина (1917 р.)	[оп. 13, спр. 951, 188 арк.]
Фінансові звіти і довідки про стан стипендіального фонду доктора Пилята за 1911–1912 (1912–1923 рр.)	[оп. 13, спр. 630, 25 арк.]
Справа про створення та використання фонду ім. професора Фінкеля Людвіга (1912–1923 рр.)	[оп. 13, спр. 629а, 19 арк.]
Справа про створення та використання фонду ім. професора Кадима Генрака (1912–1923 рр.)	[оп. 13, спр. 629, 24 арк.]

Результати дослідження дозволяють стверджувати про багатогранну діяльність наукових товариств Львівського університету: ініціатива студентів і викладачів щодо створення українського університету, організація і проведення конкурсів товариств “Наукове товариство ім. Тараса Шевченка” і “Народний дім у Львові”, створення стипендіальних фондів (див. табл. 4). У роботі наукових товариств на початкових етапах основною формою самостійної роботи студентів було читання вголос друкованої літератури і періодичних видань із подальшим поясненням та обговоренням. Переслідуючи, як правило, у першу чергу, просвітницьку мету серед населення, наукові товариства і гуртки сприяли розвитку студентської самодіяльності, розширенню науково-літературних, юридичних, медичних інтересів студентів, тим самим служили виконанню навчальних і виховних завдань.

Як свідчать наукові джерела, часто форми самоосвітньої роботи інтегрувалася з дозвілєво-розважальними заходами, які сприяли розбудженню товариського життя: хори, декламації, ігри й рухливі забави, гумористичні виступи, постановка народних вистав, влаштування “фестонів” (свят) тощо. Самодіяльні виклади й відчити чергувалися з різними заходами розважально-пізнавального змісту. Так, дослідниця Л. Тимчук

зазначає, що після лекції з літератури про І. Котляревського члени товариства ставили виставу “Наталка Полтавка”. Театральні вистави поєднувалися з хоровим мистецтвом, вивченням народних звичаїв та обрядів, фольклору, хоровим співом. Значною популярністю користувалися тематичні вечорниці до дня народження Т. Шевченка, Ю. Федьковича, І. Котляревського, М. Драгоманова, Б. Хмельницького тощо.

Таблиця 4

Діяльність студентських наукових товариств і гуртків

Справи про діяльність студентських товариств, наукових гуртків	Архівні матеріали
Українське студентське товариство (1902–1913 рр.)	[ф. 26, оп. 13, спр. 100, 57 арк.]
Товариство Львівського університету “Братська допомога”	[ф. 26, оп. 17, спр. 15, 68 арк.]
Студентське товариство “Читальня академічна” з прикладним статутом (1889–1912 рр.)	[ф. 26, оп. 13, спр. 234, 39 арк.]
Українське студентське товариство “Руська академічна поміч” у Львові (28.05.06 р. – 20.07.18 р.)	[ф. 26, оп. 13, спр. 235, 22 арк.]
Гурток студентів-полоністів (1906–1911 рр.)	[ф. 26, оп. 13, спр. 241, 25 арк.]
Протоколи, резолюції і повістки дня для загальних зборів студентських товариств та гуртків (1907–1913 рр.)	[ф. 26, оп. 13, спр. 284, 38 арк.]
Українське студентське товариство “Гурток правників” у Львові (1908–1918 рр.)	[ф. 26, оп. 13, спр. 327, 28 арк.]
Товариство “Дім академічний ім. А. Міцкевича у Львові” (1908–1914 рр.)	[ф. 26, оп. 13, спр. 328, 41 арк.]
Українське студентське товариство “Український студентський союз у Львові” (1909–1913 рр.)	[ф. 26, оп. 13, спр. 387, 202 арк.]
Лист на користь наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові (1910–1911 рр.)	[оп. 13, спр. 427, 23 арк.]
Товариство “Жіноча громада”	[ф. 26, оп. 1, спр. 1129]
Українське культурно-просвітницьке товариство “Український народний Дім” (1909–1910 рр.)	[ф. 26, оп. 1, спр. 27151]
Книга протоколів засідань правління товариства Львівського університету “Братська допомога” (1910 р.)	[ф. 26, оп. 17, спр. 26]
“Український студентський Союз” у Львові (1911–1912 рр.)	[ф. 400, оп. 1, спр. 32]
Українське студентське товариство “Січ” (1878–1901 рр.)	[ф. 834, оп. 1, спр. 59]

Загалом студентські наукові гуртки, які виникли спочатку з метою отримання більшої за обсягом інформації, ніж на лекційно-практичних

заняттях, потім – із метою самовираження в різних сферах науки, політики, літератури, а пізніше – формування самостійних дослідних умінь і навичок, відіграли вагому роль у становленні особистості майбутнього спеціаліста. Отже, ми розглядаємо самостійну наукову роботу студента досліджуваного періоду як таку, що здійснювалася як спільна діяльність викладача та студента у роботі наукових гуртків і товариств, яка мала за мету спрямування самодіяльної особистості студента на самостійне здобуття і застосування знань із вивчених конкретних наук у розв’язанні наукових, практичних завдань і майбутньої професійної діяльності.

До особливостей організації самостійної роботи студентів зазначеного періоду відносимо: взаємозумовленість перенесення навичок аудиторної самостійної роботи студентів (письмові курсові роботи, “міркування”, доповіді, реферати) у позааудиторну самостійну роботу (в наукових гуртках, товариствах, виконанні медальних конкурсних завдань) і перенесення навичок науково-дослідницької роботи студента у навчальну діяльність; щодо форм організації самостійної роботи студентів необхідно відзначити про перехід від індивідуальної до індивідуально-групової та групової аудиторної, особливо позааудиторної самостійної роботи та їх взаємодоповнюваність.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в актуалізації провідних ідей організації самостійної роботи студентів досліджуваного періоду в умовах модернізації вищої освіти в Україні.

1. *Бенера В. Є.* Самостійна робота студентів у вищій школі України: історичні трансформації (друга половина XIX – кінець XX ст.) / *В. Є. Бенера.* — Рівне : ПП ДМ, 2011. — 640 с.
2. *Прокопенко Л. Л.* Генеза та розвиток державної освітньої політики в Україні (IX – початок XX ст.) : [монографія] / *Л. Л. Прокопенко.* — Д. : ДРІДУ НАДУ, 2008. — 488 с.
3. Держархів Львівської області, ф. 26: Львівський королівський університет ім. Франца I (1817 – 1918 рр.), оп. 13, спр. 496, 21 арк.
4. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 13, спр. 353, 4 арк.
5. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 7, спр. 532, 107 арк.
6. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 7, спр. 7, 38 арк.
7. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 7, спр. 592, 39 арк.
8. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 13, спр. 810, 36 арк.
9. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 13, спр. 355, 11 арк.
10. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 13, спр. 819, 42 арк.
11. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 7, спр. 591, 17 арк.
12. Держархів Львівської області, ф. 254 Людвіг Фінкель (1850–1930), оп. 1, спр. 514, 2 арк.
13. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 13, спр. 820, 20 арк.
14. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 13, спр. 419, 54 арк.

15. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 13, спр. 420, 7 арк.
16. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 16, спр. 2, арк. 14.
17. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 13, спр. 896, 10 арк.
18. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 13, спр. 673, 92 арк.
19. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 13, спр. 997, 9 арк.
20. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 13, спр. 183, 91 арк.
21. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 13, спр. 949, 28 арк.
22. Держархів Львівської області, ф. 26, оп. 13, спр. 116, 184 арк.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2012

V. Benera

**Развитие теории и практики самостоятельной работы студентов
во Львовском университете (1905 – 1917 гг.)**

Раскрыта сущность самостоятельной работы в учебном процессе Львовского университета (1905–1917 гг.). Осуществлено историко-педагогический анализ научных источников и архивных материалов по исследуемой проблеме.

Ключевые слова: самостоятельная работа, дидактика высшей школы, университетское образование, содержание самостоятельной работы.

V. Benera

**The Development of Theory and Practice
of Students' Independent Work in Lviv University (1905–1917)**

The article educes the essence of independent work in the educational process in Lviv University (1905–1917). The author makes historical and pedagogical analysis of scientific sources and archival data on the researched problem.

Key words: independent work, didactics of higher school, University education, content of independent work.

Рецензент – доктор педагогічних наук,
професор О. А. Лавріненко